

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 9060/08

לפני :

כבוד הנשיא א' גרוניס
כבוד השופט ס' גובראן
כבוד השופט ע' פוגלמן

העותרים :

1. עבד-אלג'אני יאסין ח'אלד עבדאללה
2. חרבי אברהים מוסטפא מוסטפא
3. עבד אל ג'אני דאר יסין עבד אל רחים עבדאללה

נגד

המשיבים :

1. שר הביטחון, אהוד ברק
2. מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית
3. ראש המינהל האזרחי
4. מפקד משטרת מחוז ש"י - ניצב שלמה קעטבי
5. מועצה מקומית בית אל
6. קרית הישיבה בית אל

המבקשים להצטרף :

1. ח"כ זהבה גלאון
2. סיעת מרץ
3. סיעת תע"ל
4. ח"כ ד"ר אחמד טיבי
5. גיא שגיב
6. דוד אבודרהם
7. חנה יפעת אבודרהם

בקשת המשיבים 4-1 מיום 27.4.2012

י"ד באייר התשע"ב (06.05.2012)

תאריך הישיבה :

עו"ד מיכאל ספרד ; עו"ד שלומי זכריה ;
עו"ד אבישר לב

בשם העותרים :

עו"ד אורי קידר ; עו"ד אסנת מנדל

בשם המשיבים 4-1 :

עו"ד נתנאל כ"ץ

בשם המשיבה 5 :

עו"ד ירון קוסטליץ ; עו"ד נעה פירר

בשם המשיבה 6 :

בשם המבקשים להצטרף 2-1 : עו"ד עומר שץ

בשם המבקשים להצטרף 4-3 : עו"ד אוסאמה סעדי ; עו"ד עאמר יאסין

בשם המשיבים להצטרף 7-5 : עו"ד אהוד ילינק

החלטה

הנשיא א' גרוניס:

1. חמישה מבני קבע וחמישה מבנים יבילים שהוקמו בסמוך ליישוב בית אל, באתר המכונה "גבעת האולפנה", עומדים במוקד ההליך שלפנינו. בעתירה נושא ההליך הנוכחי, שהוגשה ביום 29.10.2008, נתבקש בית המשפט להורות על מימוש צווי הריסה וצווי הפסקת עבודה שהוצאו נגד מבנים אלה. בית המשפט קיים ארבעה דיונים במעמד בעלי הדין ובסופו של דבר ניתן פסק דין ביום 21.9.2011.

במהלך בירור העתירה הוגשו לבית המשפט שורה ארוכה של הודעות מטעם בעלי הדין וכן תצהירי תשובה שהוגשו מטעם המשיבים, לאחר שהוצא בעתירה צו-על-תנאי (ביום 15.9.2010). בתגובות המשיבים 1-4 (להלן: המדינה) נטען בעקביות כי הקרקע עליה נבנו או הוצבו המבנים היא קרקע בבעלות פרטית של פלסטינים. לכן, הוצאו על ידי המינהל האזרחי צווי הפסקת עבודה וצווי הריסה לגבי המבנים. טענות שהעלתה משיבה 6, קרית הישיבה בבית אל, לגבי רכישת הקרקע באמצעות תנועת ההתיישבות "אמנה", נבדקו על ידי המדינה ונדחו. לגישת המדינה, כפי שהוצגה לבית המשפט במהלך הדיונים בעתירה, מאחר שהמבנים הוקמו על מקרקעין מוסדרים הרשומים בספרי הטאבו, אין תוקף לטענות רכישה כל עוד לא שונה הרישום. עוד נמסר על ידי המדינה, כי לא נתבקש רישיון עסקה לרכישה הנטענת, ובהיעדרו של רישיון כאמור, העסקה – ככל שהייתה – אינה תקפה (הודעה מטעם המדינה מיום 10.1.2010).

2. ביום 1.5.2011 הגישה המדינה תשובה לצו-על-תנאי ובה נמסר כי ביום 28.2.2011 כינס ראש הממשלה ישיבה בהשתתפות שרים בכירים, היועץ המשפטי לממשלה וגורמים רלוונטיים נוספים. בישיבה "הונחה תשתית למדיניות משולבת בעניין הריסות הבנייה הבלתי חוקית על אדמה פרטית ובעניין הסדרת הבנייה באדמות מדינה, כך שככלל, בנייה בלתי חוקית אשר ממוקמת על קרקע פרטית – תוסר". באותה

ישיבה הוחלט עוד לפעול להסרת המבנים הנדונים בעתירה תוך שנה (תשובה מטעם המדינה מיום 1.5.2011, עמ' 4-5).

3. בעקבות הודעת המדינה ניתן פסק דין בעתירה, בסופו של דיון שהתקיים ביום 21.9.2011 (הנשיאה ד' ביניש והשופטים ס' ג'ובראן וע' פוגלמן). פסק הדין עיגן את הודעת המדינה לבית המשפט מיום 1.5.2011, ונקבע בו כך:

”רשמנו לפנינו את הודעת המדינה מיום 01.05.2011 ואת ההודעה שנמסרה היום בפני בית המשפט, כי בעקבות החלטה שנתקבלה בישיבה בראשות ראש הממשלה ושרים נוספים בממשלה, וכן היועץ המשפטי לממשלה, לפיה בנייה על קרקע פרטית תוסר, להבדיל מבנייה על אדמות מדינה; הוחלט כי הבנייה נשוא עתירה זו תוסר בתוך שנה מיום הגשת ההודעה האמורה..., וזאת במידה שהמבנים לא יהרסו קודם לכן על ידי המחזיקים בהם.

בהודעה זו באה העתירה לידי מיצוי וההליך הסתיים.”

הנה כי כן, על פי הודעת המדינה לבית המשפט, שנכללה בפסק הדין, היה על המדינה להרוס את המבנים עד ליום 1.5.2012.

4. שנה חלפה מאז נמסרה הודעת המדינה, אך צווי ההריסה לא מומשו. תחת זאת, ביום 27.4.2012, ימים ספורים לפני תום המועד להריסת המבנים, הגישה המדינה הודעה ובקשה ”לחידוש הדיון בעתירה”. בבקשה נכתב כי ”ראש הממשלה ופורום השרים מבקשים לשקול מחדש את דרך יישום המדיניות עליה החליטו וכנגזרת מכך גם את עמדתם הפרטנית עליה הודיעו לבית המשפט הנכבד בעתירה זו” (הודעת המדינה מיום 27.4.2012, בעמ' 2). המדינה ציינה עוד, כי המבנים המיועדים להריסה מאוכלסים ומתגוררות בהם כשלושים משפחות וכי קיימת טענה מצד גוף ישראלי כי השטח עליו הוקמו מרבית המבנים נרכש על ידו בשנת 2000, ואף הוגשה לבית המשפט המחוזי תובענה בעניין זה (יוער, כי התובענה הוגשה ביום 19.9.2011, היינו יומיים לפני מתן פסק הדין בהליך דנא). המדינה ציינה, כי אומנם טענות לעניין רכישת המקרקעין הועלו בעבר ונדחו על ידי הגורמים המוסמכים במינהל האזרחי, אך לטענתה, לא ניתן להתעלם מכך שההליך בבית המשפט המחוזי תלוי ועומד. עוד טענה המדינה, כי אין לנתק את הבחינה בעניינם של המבנים הנדונים בעתירה מבנייה אחרת ביישוב בית אל, בנייה שנעשתה ברובה על קרקעות פלסטיניות פרטיות ומחוץ לתחום צו התפיסה הקיים באיזור. לפיכך, נטען כי כל החלטה שתתקבל ביחס למבנים הנדונים

בעתירה עשויה להשפיע על בנייה אחרת בבית אל וביישובים אחרים, שנבנו אף הם על קרקע פלסטינית פרטית. בהקשר זה טענה באת כוח המדינה, כי בשורה של עתירות ניתנה התחייבות להסיר מבנים באיזור יהודה ושומרון או שהמדינה חויבה לעשות כן בפסיקת בית המשפט. למחויבות זו, נטען, יש השלכות רחבות. לפיכך, "הוחלט לקיים חשיבה מחודשת לגבי סדר העדיפות באכיפת הדין באזור, המשלב לצד ההיבטים התכנוניים והקנייניים גם שיקולים מדיניים, ציבוריים ומבצעיים" (שס, בעמ' 5). במסגרת החשיבה המחודשת תישמר העדיפות לטיפול בבנייה על קרקע פרטית, אך לא ייבחן עתידו של כל מבנה ומבנה "בראייה צרה", אלא בהקשר כולל ובהתחשב ב"הקשר של אירועי ההסרה" (שס, עמ' 6). עוד הוחלט, כי תושעה כל פעולת אכיפה בשטח עד מיצוי הליך הבירור המשפטי המתקיים באשר לשאלת הבעלות על הקרקע. על מנת לאפשר את החשיבה המחודשת ביקשה המדינה מבית המשפט לחדש את הדיון בעתירה ולאפשר שהות של 90 ימים לגיבוש מדיניות עדכנית, במהלכם לא יוסרו המבנים. יוער, כי במהלך הדיון דיברה באת כוח המדינה על תקופה של 60 ימים.

5. העותרים התנגדו לבקשת המדינה. בתגובתם עמדו העותרים על הקושי בפתיחת הליך שהסתיים בפסק דין, וטענו כי אי-ביצוע התחייבות המדינה, שנכללה בפסק הדין, מהווה בזיון בית משפט. לגישת העותרים, לא זו בלבד שאין הליך פרוצדורלי המאפשר פתיחת הליך שהסתיים, אלא המדינה גם לא הציגה כל עילה לפתיחת ההליך. לטענת העותרים, המניע לשינוי העמדה הינו פוליטי ואין הוא מגובה בעילה משפטית חוקית המצדיקה פתיחת הליך שניתן בו פסק דין.

6. בעקבות בקשת המדינה לפתוח את ההליך קיימנו, ביום 6.5.2012, דיון במעמד בעלי הדין בו הם חזרו על טענותיהם בכתב. בחנו את הטענות ולא מצאנו לנכון להיעתר לבקשה לפתיחת ההליך. כידוע, "נקודת המוצא העקרונית הינה, כי משניתן פסק-דין, מהווה פסק-הדין סוף פסוק להתדיינות נוספת בעניין נושא הפסק. זהו העיקרון של 'מעשה-בית-דין'. ביסודו של עיקרון זה עומד אינטרס הציבור, וכמותו אינטרס הצדדים להליך, כי יהיה סוף לדיוני משפט וכי ייעשה צדק עם הפרט, שלא יהיה נתון להליכים נוספים בשל אותה עילה או פלוגתא" (בג"ץ 3267/97 דובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נה(2) 241, 244 (1999); ראו גם: בג"ץ 7713/05 נוח-התאחדות ישראלית של ארגונים להגנת בעלי חיים נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם, 22.2.2006); להלן: פרשת נוח). משניתן פסק דין סופי בהתדיינות, אין הצדדים יכולים להעלות טענות, בוודאי בנושאים שהוכרעו בפסק הדין (ראו: נינה זלצמן מעשה-בית-דין בהליך אזרחי 12-3 (1991); להלן: זלצמן). פסק הדין מבהיר לכלל הגורמים המעורבים

שהסתיים ההליך המשפטי, ובכפוף לחריגים ייחודיים, על הגורמים הרלוונטיים לפעול ליישומו של פסק הדין ולביצוע התוצאה האופרטיבית שנקבעה בו.

7. עקרון סופיות הדיון נשען על שורה של אינטרסים ציבוריים. העיקרון מאפשר תחימה של ההליך המשפטי; הוא מסייע בהבהרת המצב המשפטי; הוא מונע הטרדה של בעל דין באותה סוגיה וכפל התדיינויות, והוא מבטיח פעולה תקינה של המערכת השיפוטית (זלצמן, עמ' 12-15). מבחינה חוקתית עקרון סופיות הדיון גם משקף את הפרדת הרשויות במובן זה שהוא מסמל את סיום הטיפול של הרשות השופטת בעניין שהובא לפתחה. ביצועו של פסק הדין אינו נתון עוד לרשות השופטת אלא עובר לרשות המבצעת, אם באמצעות מנגנון ההוצאה לפועל, אם באמצעות משרדי הממשלה השונים, כאשר מדובר בפסק דין של בית המשפט הגבוה לצדק המופנה נגד רשות של השלטון המרכזי.

8. הגם שלעקרון סופיות הדיון מספר חריגים, הם מצומצמים מאוד בהיקפם. כך למשל, עוד בשנת 1952 קבע השופט מ' לנדוי, בבג"ץ 29/52 ש.א. שצ'ופק נ' מועצת עיריית ת"א-יפו, פ"ד ז 603, 604-605 (1953) כי:

"פסק-דין של בית המשפט הגבוה לצדק בענין הנתון לסמכותו – אין אחריו ולא כלום, ואינה יכולה להישמע הטענה שיש לבטל פסק-דין של בית-משפט זה, מפני שהוא טעה בפירוש אשר נתן לחוק, או בקביעת העובדות, או בדרכי הדיון אשר נקט. אפשרויות העיון מחדש בפסק-הדין של בית-משפט זה מוגבלות בגבולות צרים מאוד. על פי עקרונות כלליים אפשר לבטל פסק-דין שניתן כתוצאה ממעשה תרמית של אחד מבעלי-הדין. בית-משפט זה גם יבטל פסק-דין לפי בקשתו של צד אשר לא היה נוכח בשעת הדיון, אם שוכנע שהצד נעדר שלא באשמתו".

ראו גם עמדת השופטת א' פרוקצ'יה בע"א 9085/00 שטרית נ' אחים שרבט חברה לבנין בע"מ, פ"ד נז(5) 462, 475 (2003), לפיה:

"עקרון 'גמר המלאכה' 'Functus Officio' נועד להבטיח כי יהא סוף לדיונים ולמחלוקות בין צדדים כדי להגשים ערך של ודאות, ביטחון משפטי ומניעת הטרדת בעלי-דין לאחר סיום משפטם. הוא נועד גם להבטיח את תקינות פעולתה של מערכת השיפוט ולמנוע את עיסוקה בעניינים חוזרים במחלוקת שכבר הוכרעה, בעוד מחלוקות רבות שטרם הוכרעו ממתונות בשער... על רקע מגמות אלה מובנת המסגרת הצרה והדווקנית שהותרה

בחוק לפתיחת הכרעה שיפוטית שנסתיימה ומתן החלטה
מאוחרת במסגרתה".

9. פרט לשיקולים של סופיות הדיון והגנה על האינטרס של הפרט המתדיין שעניינו לא ישוב ויעמוד לדיון בבית המשפט, עומד גם העיקרון הבסיסי של קיום פסקי דין. עיקרון יסודי זה מבטיח שההליך השיפוטי לא יהא הליך סרק, אלא שתוצאתו תמומש הלכה למעשה, ותוך פרק הזמן שנקבע על ידי בית המשפט. ללא מרכיב יסודי זה, יושם לאל ההליך המשפטי. ובמיוחד הדברים אמורים שעה שעל ביצוע פסק הדין אמונה המדינה (ראו בהקשר זה דברי השופטת א' פרוקצ'יה בפרשת נוח, פסקה 17 לפסק הדין).

10. עיון בטענות המדינה בבקשתה לפתוח מחדש את ההליך, שפסק הדין בו ניתן לפני כשמונה חודשים, מעלה כי אין בהן כדי להצדיק סטייה מעקרון סופיות הדיון. טענות המדינה אינן מעלות נימוקים חריגים וייחודיים שיש בהם כדי להורות על הסעד יוצא-הדופן של "חידוש הדיון". הטענה המרכזית של המדינה היא כי הדרג המדיני מבקש לבחון מחדש את אופן יישום המדיניות שהוצהרה על ידי המדינה בהליך שלפנינו, ובשורה של הליכים נוספים (ובהם, בג"ץ 9669/10 עבד אל רחמן קאסם עבד אל רחמן נ' שר הביטחון ובג"ץ 7891/07 תנועת "שלום עכשיו"- ש.ע.ל. מפעלים חינוכיים נ' שר הביטחון). באת כוח המדינה לא הצביעה על תקדים משפטי כלשהו התומך בבקשת המדינה לפתוח את ההליך מחדש. המדינה גם לא הצביעה על עובדות חדשות התומכות בבקשה. העובדה שתלוי ועומד הליך משפטי לבירור טענות הרכישה של המתיישבים הייתה ידועה טרם ניתן פסק הדין (ביום 21.9.2011). מה, אם כך, הסיבה בגינה יינתן הסעד החריג של פתיחת הליך משפטי שנדון במשך מספר שנים, שהעובדות המרכזיות בו לא הוכחו על ידי המדינה, שהוצא בו צו-על-תנאי ושנרשמה בו התחייבות של המדינה לפעול באופן מסוים?!

דווקא בהליכים בפני בית המשפט הגבוה לצדק יש חשיבות מיוחדת לקיום ההתחייבות של המדינה ולשמירה על עקרון סופיות הדיון. קבלת עמדת המדינה, לפיה הרצון לבחון מחדש את המדיניות מהווה עילה לפתיחת הליך שהסתיים, עשויה להוביל לתוצאות קשות. מדיניות, מטבע הדברים, אינה עניין סטטי. האם בכל פעם שתיבחן מחדש מדיניות כלשהי תבקש המדינה לפתוח הליכים שהסתיימו בפסק דין?! אכן, שינוי מדיניות כשלעצמו אינו עילה לסטות מכלל סופיות הדיון. כפי שצוין לעיל, הסמכות לפתוח מחדש הליך משפטי שהסתיים, בהנחה שקיימת היא, שמורה למצבים

חריגים ולנסיבות יוצאות דופן. נסיבות כאלה לא הוצגו במקרה שלפנינו, גם אם מעורר הוא שאלות מדיניות, ציבוריות וחברתיות שאינן פשוטות.

11. יודגש, כי העובדה שפסק הדין בעתירה שלפנינו ניתן על דרך של רישום התחייבות המדינה ולא הוצא בו צו מוחלט אינה מעלה ואינה מורידה לעניין סופיות הדיון והחובה הברורה והיסודית לקיים פסקי דין. אכן, במקרים בהם המדינה מקבלת על עצמה התחייבות לבצע פעולה כלשהי או להימנע מפעולה, נמנע בית המשפט, לעתים, מהוצאת צו אופרטיבי מתוך כיבוד הדדי בין הרשויות. אולם, מרגע שהתחייבות כלולה בפסק דין, מדובר בחובה לקיים את פסק הדין לכל דבר ועניין. ייתכן, כי לעובדה שלא הוצא צו אופרטיבי עשויה להיות השפעה על האפשרות להגיש הליך של בזיון בית המשפט, במקרה בו פסק הדין לא קיים (ראו, לעניין האפשרות לפתוח בהליכי בזיון בית משפט בשל אי-קיום צו הצהרתי: בג"ץ 306/85 כהנא נ' יו"ד הכנסת, פ"ד לט(4) 485 (1985)). שאלה זו לא עמדה לפנינו, ועל כן אין אנו נדרשים לה.

12. מטעמים אלה לא מצאנו עילה להיעתר לבקשת המדינה לפתוח את ההליך מחדש לאחר שניתן בו פסק דין. על אף החלטתנו זו, ועל מנת לאפשר למדינה לעמוד בהתחייבות שנמסרה על ידה ושעוגנה בפסק דינו של בית המשפט, אנו מאריכים את המועד שנקבע בפסק הדין למימוש צווי ההריסה ב-60 ימים נוספים (על הסמכות הטבועה הנתונה לבית המשפט להאריך מועדים שנקבעו בפסק הדין, ראו בג"ץ 8887/06 יוסף מוסא עבד א-ראזק אל-נאבות נ' שר הביטחון (טרם פורסם, 25.3.12), פסקה 11 להחלטת השופטת מ' נאור). משמע, ניתנת ארכה עד ליום 1.7.2012 לביצוע צווי ההריסה בהתאם להתחייבות שניתנה על ידי המדינה בתשובה בכתב לבית המשפט מיום 01.05.2011 ובמהלך הדיון בעל-פה מיום 21.9.2011.

13. בשולי הדברים יצוין, כי לאחר שהוגשה הודעת המדינה בדבר בקשתה לחידוש ההליך הוגשו לבית המשפט מספר בקשות הצטרפות מטעם חברת הכנסת זהבה גלאון וסיעת מרץ; חבר הכנסת ד"ר אחמד טיבי והתנועה הערבית להתחדשות – תע"ל; ומטעם גיא שגיב וחנה ודוד אבודרהם, שלושה מהדיירים במבנים נושא העתירה. לא ראינו לנכון להיעתר לבקשות ההצטרפות. טענותיהם של חברי הכנסת וסיעותיהם כבר הוצגו באופן ברור וממצה על ידי העותרים, ולא שוכנענו כי הצירוף יוסיף דבר לדיון. אשר למתיישבים: בקשת ההצטרפות שלהם לא נומקה כלל ולא צורף לה תצהיר. כבר מן הטעם הזה ניתן היה לדחות את הבקשה. יחד עם זאת, גם לגוף הבקשה, לא נימקו המבקשים להצטרף מדוע פנו לבית המשפט רק בשלב זה, ולא במהלך השנים בהם

נוהלה העתירה, ונראה כי טענותיהם, ככל שהועלו בבקשה הקצרה, יוצגו בדיון הן על ידי המדינה והן על ידי המשיבה 5.

14. אשר על כן, הבקשה נדחת, בכפוף לאמור בפיסקה 12 לעיל. המדינה תישא בשכר טרחה לזכות העותרים בסכום של 15,000 ש"ח.

ניתנה היום, ט"ו באייר התשע"ב (07.05.2012).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א